

تحلیل وضعیت افغانستان از دیدگاه جنسیت

جون ۲۰۲۲

معرفی

طالبان از زمان رسیدن به قدرت در آگست 2021، به تضعیف حقوق بشری زنان در سیاست و عمل ادامه داده، تبعیض سیستماتیک جنسیتی را اعمال و فرامینی را بمنظور اعمال محدودیت‌های گوناگون بر زنان در عرصه‌های دسترسی به آموزش، خدمات صحتی، آزادی رفت و آمد و تجمعات، و مشارکت سیاسی و اقتصادی صادر کرده اند که به مرور زمان بر شدت آن افزوده شده است. تازه ترین این محدودیت‌ها عبارتند از:

- **دسترسى به آموزش:** بتاريخ 23 مارچ، طالبان دختران بالاتر از صنف ششم را از رفتن به مکتب منع کردند. این تصمیم طالبان برعکس تعهدات شان مبنی بر بازگشایی مکاتب متوسطه برای دختران بود که از اعلام آن کمتر از 48 ساعت میگذرد.
- **آزادی رفت و آمد:** بتاريخ 27 مارچ، تصمیمی اعلان شد که زنان را از سفر به خارج از کشور بدون داشتن همراه مرد (محرم) منع می کند. این اعلان در ادامه حکم قبلی مبنی بر اینکه زنان در داخل افغانستان و در مسافه بیشتر از 75 کیلومتری منزلشان، باید همراه با محرم بوده و فقط در مواقع ضروری سفر کنند.
- **آزادی بیان، آزادی شخصی، و اعتقاد مذهبی:** در 7 می، طالبان به زنان دستور دادند که صورت خود را در انتظار عمومی بپوشانند، و به دنبال آن فرمان جداگانه ای صادر شد که گردانندگان زن در جریان اجرای برنامه‌های تلویزیونی، صورت خود را بپوشانند.

طالبان اقدامات اخیر را بلافاصله پس از تمدید مأموریت هیئت معاونت سازمان ملل متحد در افغانستان (یوناما) که ذریعه قطعنامه ای در 17 مارچ تصویب شد، اتخاذ کردند. خوشبختانه، ماموریت جدید شامل مقررات قوی تری در مورد حقوق زنان است، از جمله تأکید بر گزارش از تخلفاتی که زنان مدافع حقوق بشر را هدف قرار می دهد، و درخواست صریح برای ترویج برابری جنسیتی به عنوان یک موضوع مهم در تمام فعالیت های یوناما. با این حال، شورای امنیت در واکنش به محدودیت های پیهم بر حقوق زنان، دو اعلامیه مطبوعاتی صادر کرده و جلسات مشورتی غیرعلنی برگزار کرده است. بار اول، در 27 مارچ، نسبت به تصمیم ممنوعیت دسترسی دختران به آموزش ابراز نگرانی کرد و خواستار لغو این تصمیم شد. در دومین اعلامیه مطبوعاتی بتاريخ 24 می نگرانی خود را در مورد محدود ساختن بیشتر حقوق زنان، به ویژه فرمان مبنی بر پوشاندن اجباری چهره زنان در انتظار عامه، ابراز کرد و همچنین خواستار لغو این پالیسی ها شد.

این سند پالیسی (Policy Brief) محصول یکی از ابتکارات نهاد پژوهش و توسعه (DROPS) به نام BISHNAW است. در ماه می 2022، برای اولین بار پس از آگست 2021، 532 زن در 9 ولایت افغانستان در یک نظرسنجی اشتراک کردند تا دیدگاه های خود را در مورد بحران انسانی و وضعیت فعلی کشور ارائه کنند. مهم ترین یافته این نظرسنجی نشان میدهد در حالی که بحران غذایی در کل برای زنان مبرمترین مسئله است، عقب‌گرد حقوق زنان که تأثیر مستقیم و روزانه بر زندگی شان دارد، به ویژه برای سنین بین 18 تا 25 سال، یکی از نگرانی های عمده است. این سند نظریات زنان را در چند موضوع به اشتراک می گذارد: امنیت غذایی و دسترسی به اشتغال، عقب‌گشت حقوق زنان و امنیت.

امنیت غذایی و دسترسی به اشتغال

"آنها ما را در قفس میگذارند." یکی از پاسخ دهندگان نظرسنجی، می ۲۰۲۲

این نظرسنجی نشان داد که بحران انسانی، به ویژه نبود امنیت غذایی، همچنان نگران کننده ترین مسئله برای زنان است، زیرا 95 درصد جمعیت و نزدیک به 100 درصد از زنان سرپرست خانواده گرسنگی را تجربه می کنند. اگرچه کمک های بشردوستانه توانسته است به بیش از 24.4 میلیون نفر برسد، اما قیمت مواد غذایی همچنان رو به افزایش است. به عنوان مثال، قیمت گندم 50 درصد افزایش یافته است که بخشی از آن به دلیل کاهش ارزش پول محلی، تورم، خشکسالی و جنگ در اوکراین است.

یک یافته مهم دیگر این بود که تقریباً همه پاسخ دهندگان، صرف نظر از وضعیت شغلی یا موقعیت، بیان کردند که بخاطر دسترسی به کمک های بشردوستانه با چالش مواجه شده اند. 31٪ از پاسخ دهندگان خاطرنشان کردند که "هیچ زنی" در محل زندگی خود از کمک ها بهره مند نمی شود، و 50٪ پاسخ دادند که "برخی از زنان" قادر به دسترسی به این کمک ها هستند. تنها 0.9 درصد از پاسخ دهندگان گفتند که تمام زنان نیازمند، کمک دریافت کرده اند. این نشان می دهد که موانع در روند دسترسی به کمک های بشردوستانه زیاد و به شرایط محلی وابسته است و تنها بخشی از کمک ها به مردمی می رسد که بیشترین نیاز را دارند.

بیکاری نیز یکی از نگرانی های جدی به شمار میرفت. نزدیک به 17 درصد از پاسخ دهندگان بیان کردند که بیکار هستند. با این حال، قابل تأکید است که حتی برای آن عده از پاسخ دهندگانی که گفتند دارای کار هستند، واضح نیست که تا جی زمان معاش دریافت خواهند کرد و یا به کار خواهند رفت. اعلامیه های متعدد طالبان که کار زنان در نهاد های حکومتی را خانه و سفر آنها را محدود می سازد، از عمده ترین موانع در راستای دسترسی زنان به اشتغال است. اعلامیه ها و ابلاغیه های غیر رسمی در برخی از محلات که موانع خاص را برای کار زنان در ادارات دولتی شامل میشود، برای همه زنان به طور یکسان اعمال نمی شود. زنانی که در نهادهای کمک رسانی بین المللی یا در سکتور صحت کار می کنند، اجازه دارند به کارشان ادامه دهند، در حالی که تعداد دیگری که تجارت های کوچک داشتند، حق کار ندارند.

تأثیر وضعیت اقتصادی و موجودیت موانع در راستای دسترسی به کمک های بشردوستانه همراه شده است با محدودیت های طالبان بر رفت و آمد، اشتغال و تحصیل زنان وضع کرده اند. گروه های محلی جامعه مدنی زنان، که اغلب حمایت بیشتری برای مردم جامعه ارائه میکردند، دیگر نمیتوانند آزادانه فعالیت کنند. این امر منجر به افزایش وابستگی به نهادهای بین المللی شده و ساختارهای محلی کمک رسانی و بشردوستانه را بیشتر از بین می برد.

عقب گشت حقوق زنان

"نگار زن بودن جرم است." یکی از پاسخ دهندگان نظرسنجی، می ۲۰۲۲

یافته های نظرسنجی نشان می دهد که دستورهای طالبان در رابطه با حقوق زنان تأثیر مستقیم بر زندگی شخصی زنان افغان داشته است. فرمان های صادر شده توسط طالبان در چند ماه گذشته به ویژه بر زنان 18 تا 25 ساله تأثیر منفی گذاشته است، که این نگرانی حتی بالا تر از امنیت غذایی بود.

اقدامات طالبان به هیچ وجه برای زنان افغان تعجب آور نیست. در نظرسنجی که در ماه جون سال 2021 توسط DROPS انجام شد، 70 درصد از پاسخ دهندگان تذکر دادند که طالبان اقداماتی را برای محدود کردن حقوق زنان انجام داده اند: اعمال محدودیت بر نوع پوشش، ممنوعیت زنان از سفر بدون محرم، ممنوعیت زنان از کار، و محدود ساختن دسترسی به خدمات صحت. محدودیت های اعمال شده کنونی به طور کلی با محدودیت های اعمال شده در سال 1996 مطابقت دارد. یک ماه بعد تر، 65 درصد از زنان گفتند که کیفیت زندگی زنان در مناطق تحت کنترل طالبان "بسیار ضعیف" است و اکثر مکاتب ابتدایی و متوسطه برای دختران تعطیل شده اند.

تأثیر محدودیت های وضع شده توسط طالبان به دلیل عوامل متعددی تشدید پیدا میکند. اولاً، مرجع تطبیق آنها همسان نبوده و غیرقابل پیش بینی میباشد، که یک استراتژی معمول طالبان است. به عنوان مثال، "فرمان ها" توسط رهبران مختلف طالبان صادر می شود و یک منبع مرکزی وجود ندارد که از طریق آن ابلاغ شود. علاوه بر این، همانطور که توسط پاسخ دهندگان نظرسنجی بیان شد، در مورد چگونگی یا اینکه آیا مجازاتی برای عدم پیروی از احکام وجود دارد، شفافیت وجود ندارد. آنها اغلب به عنوان "رهنمود" در نظر گرفته می شوند، اما مقامات محلی طالبان از آنها در برخی موارد به عنوان قانون استفاده می کنند. این ابهام همچنین به طالبان اجازه می دهد تا

محدودیت های خود را به گونه ای متفاوت در مناطق مختلف کشور اعمال کنند. به عنوان مثال، جایی که صف طالبان قویتر است، احکام بصورت جدی تر اجرا می شود. در عین حال، در کابل، جایی که از حمایت مردمی کمتر برخوردار و توجه رسانه ها بیشتر است، طالبان این احکام را سهل تر اجرا میکنند. این رویکرد طالبان را ظاهراً انعطاف پذیر جلوه داده، به طالبان اجازه می دهد ادعا کنند که فضا برای سازش وجود دارد و در بگفت و گوهای آینده با جامعه بین المللی را باز نگه می دارد، تا آنها مشروعیت مطالبه کنند.

دوم، با وضع هر محدودیت جدید، زنان افغان شاهد تقلیل تدریجی معیارهای اساسی حقوق بشر هستند که طالبان باید به رعایت آنها پاسخگو نگه داشته شوند. برای مثال، در سپتامبر 2021، خواست مشترک گروه های حقوق زنان حفظ معیارهای حقوق بشر بود. اکنون به دلیل محدودیت های وضع شده از سوی طالبان، این خواست کاملاً متفاوت است و بر موارد ابتدایی چون آزادی رفت و آمد و داشتن درآمد متمرکز است.

سوم، این تصور در میان برخی از افغان ها وجود دارد که یوناما تعامل سیاسی با طالبان را نسبت به پاسخگو سازی علنی آنها در مورد نقض پیهم حقوق بشر در اولویت قرار داده است. این تصور به شدت ناشی از روابط عامه یوناما است، که به نظر می رسد بیش از حد به طالبان احترام گذاشته یا ادعاهای طالبان در مورد افزایش امنیت سراسری در کشور را بدون اینکه طریقه های تامین امنیت، به شمول محدودیت بر حقوق بشری اساسی را برجسته بسازد، پیوسته تکرار میکند.

چهارم، این محدودیت ها در واقع توسط زنان افغان پیش بینی شده بود و همانطور که در گزارش تیم تحلیلی پشتیبانی و نظارت بر تحریم ها اشاره شده با «عدم تمایل طالبان به لغو پالیسی هایشان و عقب نشینی از وعده های داده شده» همخوانی دارد. پاسخ دهندگان در یک نظرسنجی در جولای 2021 ابراز داشتند که در مناطقی که به تازگی تحت کنترل طالبان قرار گرفته اند، همان اقدامات خشن بمنظور محدود ساختن رفت و آمد زنان، دسترسی به اشتغال و آزادی بیان اجرا می شود. این نشانه روشنی بود که طالبان انسجام داخلی را حتی آن زمان هم هنگام مداخلات با عساکر شان که گرایش ایدئولوژیک طالبانی بیشتر و تمایل کمتر به تغییر دارند، در اولویت قرار داده بودند. بنابراین، جای تعجب نیست که طالبان با به دست آوردن قدرت، انسجام داخلی خود را نسبت به هر ملاحظه دیگر، به شمول به رسمیت شناخته شدن در سطح بین المللی، دسترسی به دارایی های مسدود شده، یا لغو تحریم ها، اولویت می دهد.

ایمنی و امنیت

یک نتیجه غیرمنتظره این نظرسنجی نشان می دهد که امنیت فیزیکی کلی برای اکثر زنان در مقایسه با سایر نگرانی ها اولویت پایینی دارد. این نشان می دهد که در برخی از مناطق کشور توقف حملات مسلحانه طالبان در مقایسه با گذشته تأثیر اساسی بر امنیت جسمی زنان در افغانستان داشته است. با این حال، مهم است که افزایش نسبی امنیت فیزیکی را با از دست دادن امنیت اقتصادی و معیشت و همچنین محدودیت حقوق اساسی زنان یکجا مورد توجه قرار دهیم. طی چندین سال گذشته مبادله امنیت فیزیکی با حقوق بشر به طور گسترده توسط افغان ها رد شده است، همانطور که در این بررسی و سایر بررسی های اخیر مشهود است، حقوق اساسی بشری در اولویت قرار دارد.

نتایج این نظرسنجی تصویر کامل از وضعیت در سراسر کشور ارائه نمی دهد. عدم دسترسی به زنان در برخی مناطق کشور گویای این است که در حالی که امنیت برای برخی از زنان بهبود یافته است، اما برای برخی دیگر بدتر شده است. به عنوان مثال، پاسخ دهندگان از مناطقی که بیشتر ساکنان آن مردم هزاره، شیعه و صوفی وجود دارد، به طور قابل توجهی کمتر بوده است، این ها از جمله مناطقی هستند که حملات مداوم علیه غیرنظامیان در آنها صورت گرفته است. ناامنی در آن مناطق تا حدی ناشی از حملات طالبان و تا حدی هم به این دلیل که مورد حمله از سایر گروه های مسلح قرار می گیرند. بر اساس گزارش اخیر تیم تحلیلی حمایت و نظارت بر تحریم ها 1988/1267، این "پناهگاه امن و افزایش آزادی عمل" به گروه های مسلح از جمله القاعده اجازه می دهد تا اردوگاه های آموزشی ایجاد و حملات هدفمند به ویژه علیه اقوام مختلف انجام دهند.

پیشنهادهای

- اطمینان حاصل شود که زنان، به ویژه زنانی که سرپرست خانواده هستند، از دسترسی به کمک های بشردوستانه بصورت امن، برابر و بدون قید و شرط برخوردار هستند. برای تسهیل این دسترسی، تمام اقدامات بشردوستانه بر تحلیل های حساس به جنسیت مبتنی بوده، موانع دسترسی شناسایی و توصیه هایی در مورد نحوه رسیدگی به آنها ارائه شود.
- جامعه بین المللی باید هرگونه تعامل یا گفتگوی بیشتر با طالبان را مشروط بر رعایت معیارهای حقوق بشر و لغو احکام اخیر بسازد. این انتظار باید به طور مداوم و علنی بیان شود و با ایجاد پالیسی ها همراه باشد. معیار انتظارات جامعه بین المللی از طالبان نباید پایین تر ازین باشد و در صورت نقض تعهدات حقوق بشری باید طالبان را وادار به پاسخگویی بسازند. با توجه به اینکه تلاش های بین المللی برای تشویق طالبان به گفت وگو تاکنون منجر به تغییری در سیاست های آنها نشده است، کشورهای عضو باید با استفاده از همه ابزارهای موجود به طالبان نشان بدهند که رفتار آنها غیر قابل قبول است.
- جامعه بین المللی باید در حمایت از میکانیزم های نظارت و گزارش دهی از وضعیت حقوق بشر که پاسخگو به نیاز های جنسیتی است به شمول یوناما و گزارشگر ویژه حقوق بشر در افغانستان، همچنین ایجاد میکانیزم های مستقل که پاسخگویی به بار بیاورد اراده کامل سیاسی نشان داده و نیز منابع کافی در اختیار شان قرار دهد.
- تحریم های اعمال شده توسط شورای امنیت سازمان ملل باید به دقت نظارت شود و در صورتی که محدودیت ها بر حقوق زنان ادامه یابد، مجدداً به طور کامل اعمال شود. معافیت سفر برای تعداد مشخص از رهبران طالبان از سوی کمیته تحریم های 1988 بمنظور گفتگوهای صلح قبل از اگست 2021 اعلام شد و تا اکنون در فواصل زمانی منظم برای تسهیل ادامه گفتگوها تمدید شده است. حقوق بشر و حقوق زنان عناصر مهمی هستند که باید در هر گفتگو با طالبان مورد بحث قرار بگیرد اما طالبان یک سلسله پالیسی هایی را ایجاد نموده اند که هر دو را نقض می کند. حذف معافیت از سوی کمیته تحریم ها اشاره قوی است که نشان می دهد شورای امنیت آماده مجازات رهبران طالبان در بدل این اقدامات است.
- با ادامه بدتر شدن وضعیت، یوناما باید اقدامات، گزارش دهی و ارتباطات عمومی اش را مطابق با مأموریت اش برای حمایت از مردم افغانستان هماهنگ کند. برای رسیدن به این امر یک راه مهم این است که تمام ارتباطات عمومی یوناما منعکس کننده واقعیت های عینی بوده از مشروعیت بخشیدن به پالیسی ها یا اقدامات طالبان به نام گفتگو خودداری کند.